

Львівський національний університет
імені Івана Франка
Юридичний факультет
Кафедра теорії та філософії права

Варшавський університет
Факультет права та адміністрації
Центр польських правових наук

МІЖНАРОДНИЙ КРУГЛИЙ СТІЛ «ТЕОРІЯ ПРАВА В ПОЛЬЩІ ТА В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ»

**Юридичний факультет,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
1 грудня 2017 року**

Львів – 2017

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Віталій КОСОВИЧ

*(Завідувач кафедри теорії та філософії права, юридичний факультет,
Львівський національний університет імені Івана Франка)*

Кшиштоф ЩУЦКІ

*(Керівник Центру польських правових наук, Факультет права та адміністрації, Варшавський
університет)*

Назар СТЕЦИК

*(Доцент кафедри теорії та філософії права, юридичний факультет,
Львівський національний університет імені Івана Франка)*

Кшиштоф КОЗМІНСЬКІ

*(Заступник Керівника Центру польських правових наук, Факультет права та адміністрації,
Варшавський університет)*

Юрій НИЧКА

*(Доцент кафедри теорії та філософії права, юридичний факультет,
Львівський національний університет імені Івана Франка)*

ПРОГРАМА

9:30 – 09:45	Вітальні слова	Володимир БУРДІН декан юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка
		Кшиштоф КОЗМІНСЬКІ Центр польських правових наук Варшавського університету, Факультет права та адміністрації
		Віталій КОСОВИЧ завідувач кафедри теорії та філософії права Львівського національного університету імені Івана Франка
Сесія 09.45-11.30	Модератор: Святослав ДОБРЯНСЬКИЙ	
	Віталій КОСОВИЧ Львівський національний університет імені Івана Франка	Поєднання теорії та практики – новий підхід до вивчення загальнотеоретичних правових дисциплін (досвід кафедри теорії та філософії права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка)
	Світлана БОБРОВНИК Київський національний університет імені Тараса Шевченка	Юридична антропология: еволюція та сучасний статус
	Кшиштоф КОЗМІНСЬКІ Міхал ЯБЛОНСЬКІ Варшавський університет	Право та економіка в Польщі – сучасний стан та перспективи
	Дмитро ГУДИМА Львівський національний університет імені Івана Франка	Штучний інтелект: нові виклики для теорії права
	Василь КОСТИЦЬКИЙ Київський національний університет імені Тараса Шевченка	Норма права: соціальний феномен як вічний двигун
	Матеуш ПЕКАЛА Єзуїтський Університет Ігнатіанум в Кракові	Політика права та правова політика – перспективи правотворчості
11.30-12.00	Кава-брейк	
Сесія 12.00-14.00	Модератор: Кшиштоф КОЗМІНСЬКІ	
	Пйотр ЕКХАРДТ Ягелонський університет (Краків)	Між теорією права та історією права. Дослідження еволюції соціалістичної правової традиції у Польщі
	Святослав ДОБРЯНСЬКИЙ Львівський національний університет імені Івана Франка	Перспективні напрямки досліджень Львівської лабораторії досліджень теоретичних проблем прав людини
	Тетяна ПОДОРОЖНА Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича	Соціальна природа права та суспільний порядок (концепція "живої практики" за Є. Ерліхом)

Міжнародний круглий стіл «Теорія права в Польщі та в Україні: сучасні тренди»

	Тарас ДІДИЧ Київський національний університет імені Тараса Шевченка	Комунікативно-інституційна основа пізнання факторів правоутворення
	Філіп ЧУНЧИК Варшавський університет	Горизонтальні структурні формування у Польській правовій академії. Декілька зауваг щодо молодіжної наукової діяльності
	Ольга БОГДАН Київський національний університет імені Тараса Шевченка	Перспективи застосування підходу Law&Economics в юридичній науці та практиці України
	Назар СТЕЦИК Львівський національний університет імені Івана Франка	Запровадження прецедентної практики в діяльність Верховного Суду в Україні
14:00-15:00	Обід (Університетська їдальня)	
Сесія 15.00-17.00	Модератор: Тарас ДІДИЧ	
	Світлана ДУДАР Київський національний університет імені Тараса Шевченка	Від пострадянської теорії права до теорії права сучасної України: зростання значення образу людини у правовому мисленні юриста
	Руслана ГАВРИЛЮК Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича	Концепція правопізнання Є. Ерліха: спогади про майбутнє
	Ірина КОСТИЦЬКА Інститут законодавства Верховної Ради України	Правовий статус члена парламенту в національній та зарубіжній науці: питання теорії
	Юрій НИЧКА Львівський національний університет імені Івана Франка	Правова система та правова політика
	Ольга КОБАН Київський національний університет імені Тараса Шевченка	Імперативно-атрибутивні переживання як джерела «живого права»
	Юлія МУДРИК Національна академія внутрішніх справ (Київ)	Принцип «проєвропейського» тлумачення законодавства в Польщі після вступу до Європейського Союзу в контексті євроінтеграційних прагнень України
	Анна НАСТАВНА Київський національний університет імені Тараса Шевченка	Пізнавальний потенціал антрополого- комунікативного методологічного підходу до вивчення права як самостійної категорії
17:00	Екскурсія «Музей Університету»	

СПИСОК УЧАСНИКІВ КРУГЛОГО СТОЛУ:

1.	БОБРОВНИК Світлана natali703@ukr.net	академік Академії вищої освіти України, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії права та держави, <i>Київський національний університет імені Тараса Шевченка</i>
2.	БОГДАН Ольга olga.v.bogdan@gmail.com	кандидат юридичних наук, асистент кафедри теорії права та держави, <i>Київський національний університет імені Тараса Шевченка</i>
3.	ГАВРИЛЮК Руслана r.havrylyuk@chnu.edu.ua	доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри публічного права, <i>Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича</i>
4.	ГУДИМА Дмитро dmytro.hudyma@gmail.com	кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та філософії права, <i>Львівський національний університет імені Івана Франка</i> , суддя Верховного Суду
5.	ГУНЬКО Наталія nataliya.gunko@gmail.com	аспірант, асистент кафедри теорії та філософії права, <i>Львівський національний університет імені Івана Франка</i>
6.	ДІДИЧ Тарас tarasdid@ukr.net	кандидат юридичних наук, докторант, <i>Київський національний університет імені Тараса Шевченка</i>
7.	ДОБРЯНСЬКИЙ Святослав svatolex@gmail.com	кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та філософії права, <i>Львівський національний університет імені Івана Франка</i> , завідувач, Інститут державного будівництва та Львівської лабораторії прав людини і громадянина місцевого самоврядування Національної академії правових наук України
8.	ДЕРЖИПІЛЬСЬКА Анна derzhypilska@ukr.net	аспірант, асистент кафедри теорії та філософії права, <i>Львівський національний університет імені Івана Франка</i>
9.	ДУДАР Світлана dudar_law@ukr.net	кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії права та держави, <i>Київський національний університет імені Тараса Шевченка</i>
10.	ЕКХАРДТ Пйотр piotreckhardt@gmail.com	аспірант <i>Ягелонського університету</i> (Краків), стипендіат Центру юридичної освіти та соціальної теорії, <i>Вроцлавський університет</i> , віце-координатор Центрально- та Східно-європейської мережі вчених-правників (CEENELS)
11.	КОБАН Ольга 2380079@gmail.com	кандидат юридичних наук, асистент кафедри теорії права та держави, <i>Київський національний університет імені Тараса Шевченка</i>
12.	КОЗМІНСЬКІ Кшиштоф k.kozminski@wpia.uw.edu.pl	доктор права, доцент кафедри історії політичних та правових учень, Факультет права та адміністрації, <i>Варшавський університет</i> , заступник директора Центру польських правових наук, Президент Лабораторії «Право та економіка»
13.	КОСОВИЧ Віталій kosovych_v@ukr.net	доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та філософії права, <i>Львівський національний університет імені Івана Франка</i>
14.	КОСТИЦЬКА Ірина	кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, завідувач сектору експертних робіт відділу проблем розвитку національного законодавства, <i>Інститут законодавства Верховної Ради України</i>

Міжнародний круглий стіл «Теорія права в Польщі та в Україні: сучасні тренди»

15.	КОСТИЦЬКИЙ Василь v.kostytsky@yahoo.com	академік Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор кафедри теорії права та держави <i>Київський національний університет імені Тараса Шевченка</i>
16.	МОЧЕРАД Анна snizunka03@gmail.com	аспірант, асистент кафедри теорії та філософії права, <i>Львівський національний університет імені Івана Франка</i>
17.	МУДРИК Юлія mudryk.julia@gmail.com	аспірант кафедри теорії держави і права, <i>Національна академія внутрішніх справ (Київ)</i>
18.	НАКОНЕЧНА Анна anna.nakonechna@gmail.com	аспірант, асистент кафедри теорії та філософії права, <i>Львівський національний університет імені Івана Франка</i>
19.	НАСТАВНА Анна cantuscycsneus@gmail.com	аспірант кафедри теорії права та держави, <i>Київський національний університет імені Тараса Шевченка</i>
20.	НАСТАСЯК Ірина egida_i@ukr.net	кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та філософії права, <i>Львівський національний університет імені Івана Франка</i>
21.	НИЧКА Юрій nychkay@gmail.com	кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та філософії права, <i>Львівський національний університет імені Івана Франка</i>
22.	ПЕКАЛА Матеуш pekalamateusz@gmail.com	доктор права, викладач кафедри публічної політики та адміністрації Інституту політичних наук, <i>Єзуїтський Університет Ігнатіанум в Кракові</i>
23.	ПЄЛАК Альберт a.pielak@wpia.uw.edu.pl	аспірант факультету права та адміністрації, <i>Варшавський університет, секретар Центру польських правових наук</i>
24.	ПОДОРОЖНА Тетяна podorogna@yandex.ua	кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного права, <i>Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича</i>
25.	РАБІНОВИЧ Петро rmpetro2009@gmail.com	академік Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України, доктор юридичних наук, професор кафедри теорії та філософії права, <i>Львівський національний університет імені Івана Франка</i> , головний науковий співробітник Львівської лабораторії прав людини і громадянина, Інститут державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України
26.	РАДАНОВИЧ Наталія radanovych_n@ukr.net	кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та філософії права, <i>Львівський національний університет імені Івана Франка</i>
27.	СТЕЦИК Назар nazar.stetsyk@gmail.com	кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та філософії права, <i>Львівський національний університет імені Івана Франка</i>
28.	ХОМЮК Наталія natali.h.s.777@gmail.com	кандидат юридичних наук, асистент кафедри теорії та філософії права, <i>Львівський національний університет імені Івана Франка</i>
29.	ЧУНЧИК Філіп filip.cyunczyk@gmail.com	аспірант факультету права та адміністрації, <i>Варшавський університет</i> , стипендіат Центру юридичної освіти та соціальної теорії, <i>Вроцлавський університет</i>
30.	ЯБЛОНСЬКІ Міхал michal.p.jablonski@gmail.com	доктор права, адвокат, керівник Відділу адміністративної та адміністративно-судової процедури Dentons Варшава

Віталій КОСОВИЧ

(Львівський національний університет імені Івана Франка)

Поєднання теорії та практики – новий підхід до вивчення загальнотеоретичних правових дисциплін (досвід кафедри теорії та філософії права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка)

Основними навчальними дисциплінами, які викладаються сьогодні на кафедрах теорії права (історії та теорії права і держави) українських правничих шкіл є теорія права і держави та філософія права. Еволюцію цих навчальних дисциплін на протязі останніх років цікаво простежити на прикладі кафедри теорії та філософії права юридичного факультету Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Кількість годин, визначених навчальними планами для засвоєння цих та інших навчальних дисциплін кафедри, постійно змінюється. *Теорія права і держави* вивчається студентами на протязі року та завершується екзаменом. Дотримується принцип відповідності тематики лекційних та практичних занять. В останні роки класичні семінарські заняття відповідно до потреб фахової підготовки правника перетворились у практичні, що охоплюють не тільки і не стільки засвоєння теоретичного матеріалу, скільки його сприйняття у контексті практики правового регулювання. Перевірка теоретичних знань студента це - лише незначна (радіше вступна) частина практичного заняття. Основний акцент задля формування у студента юридичного мислення, реальних умінь та навиків робиться на вирішенні практичних казусів (задач) та аналізі творчих завдань. Для прикладу, вивчаючи питання «темпоральна дія нормативно-правових актів України» студент не тільки повинен відтворити інформацію про пряму, зворотню та переживаючу дію нормативно-правових актів, а зобов'язаний вирішити задачі (в яких відображено законодавчі норми із перехідних та прикінцевих положень нормативно-правових актів), визначивши дію конкретних нормативно-правових актів; крім того на основі ознайомлення із різноманітною літературою висловити своє бачення можливостей нормативного регулювання чинності нормативно-правових актів у часі.

Певне практичне спрямування носить і така форма проміжного контролю як модуль. Тренування такого виду необхідні майбутнім випускникам у ході конкурсних відборів для зайняття юридичних професій. Показово, що цього року випускники бакалаврату Львівського юрфаку лідери при здачі вступних екзаменів у магістратуру.

Філософія права. Дещо об'єктивно затеоретизований матеріал цієї дисципліни вочевидь став причиною того, що сьогодні вона викладається лише для студентів магістрів, які навчаються на освітньо-науковій магістратурі.

Міжнародний круглий стіл «Теорія права в Польщі та в Україні: сучасні тренди»

Потяг до практизації загальнотеоретичних знань, властивий сучасним студентам, став, на нашу думку, причиною того, що на кафедрі було вперше в Україні створено на освітньо-кваліфікаційному рівні спеціалізацію «Нормопроекування». Студентам було запропоновано низку спецкурсів, пов'язаних із практикою правотворення в Україні, зокрема, «правотворча техніка», «правотворча технологія», «правова аргументація», «теорія правотворчості», «прогнозування та планування правотворчої роботи», «правотлумачна техніка» тощо. Особливість спеціалізації відобразилась і на формі здачі державного екзамену. Поміж інших завдань, випускники зобов'язані розробляти проекти документів, пов'язаних із нормотворчою діяльністю, наприклад, супровідні листи до законопроектів. Теоретична база з основних питань нормотворення та практичні навички, набуті студентами під час проходження практики в органах юстиції, місцевого самоврядування, апараті Верховної Ради України тощо, надають випускникам факультету підґрунтя для належного конкурування на ринку юридичної праці.

Практичний аспект характерний і для інших навчальних дисциплін, що викладаються кафедрою. Йдеться про «Українську мову за професійним спрямуванням» та «Практику Європейського Суду з прав людини». Остання нині пропонується як вибіркова дисципліна і користується чималим «попитом» серед студентів.

Наведене дозволяє зробити певні висновки. Наяву позитиви практицизації дисциплін загальнотеоретичної кафедри: витребовуваність та інтерес з боку студентів, «актуальність» для юридичної практики викладачів кафедри та інтенсифікація їхньої наукової роботи. Так, кафедра виступила співорганізатором трьох науково-практичних конференцій із юридичної техніки, низки форумів з практики ЄСПЛ; викладачі факультету залучаються до читання лекцій у Національній школі суддів України, Інституті законодавства Верховної Ради України і таке інше, входять до складу різних професійних формувань. Негативом такої тенденції є певне «звуження» фундаментальних загальнотеоретичних досліджень. У зв'язку з цим кафедрою посилено орієнтацію на вивчення питань та викладання дисциплін, пов'язаних із основоположними правами людини. Оновлено кафедральну спеціалізацію, яка отримала назву «Права людини та їх юридичне забезпечення», інтенсифіковано роботу лабораторії прав людини, до складу якої входить частина викладачів кафедри.

Підсумовуючи сказане, необхідно зауважити, що в умовах «стрімкого» розвитку правової системи нашої держави перед кафедрою теорії та філософії права стоїть постійне завдання збалансованого поєднання теорії та практики.

Світлана БОБРОВНИК

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

Юридична антропологія: еволюція та сучасний статус

Підвищення людського фактору в процесах життєдіяльності суспільства та держави обумовлюють необхідність аналізу різноманітних соціальних явищ, у тому числі і держави та права, на основі антропологічного філософського підходу, який визначається сучасними вченими як філософський, основою вивчення якого є правове буття людей.

Якщо ХІХ сторіччя в історії антропології називають часом бурхливого розвитку антропогенези та становлення антропології як точної природничо-наукової дисципліни, то ХХ ст. називають сторіччям антропологічної спеціалізації і перетворення антропології з єдиної науки на комплекс наук про фізичну та соціальну природу людини.

Результатом розвитку науки стало формування історичної антропології, що є першим етапом становлення юридичної антропології. Вона отримала широке розповсюдження на початку 70-х років ХХ ст. на основі британської «соціальної антропології» та американської «культурної антропології», об'єднаних під назвою «етнологія».

Політичний аспект історичної антропології обумовив необхідність формування політичної антропології як засобу вивчення відносин влади та підпорядкування. Саме політична антропологія склала другий етап формування юридичної антропології.

Юридична антропологія формувалася майже одночасно (приблизно у другій половині ХІХ сторіччя) у різних країнах Європи як складова частина всезагальної історії права та різновид прикладної антропології. Вихідне тлумачення юридичної антропології, вперше обґрунтоване Г. Мейном в його праці «Стародавнє право» (1861), існувало в Англії майже до 1920-х років, коли з опублікуванням праць Б.Малиновського та інших антропологів воно поступово оформилось у самостійну наукову дисципліну.

Юридична антропологія – це наука, яка розглядає людину як соціально-історичну істоту в її правових вимірах та характеристиках, тобто юридична антропологія - це наука, яка вивчає правове буття народів від давнини до наших днів.

В сучасній літературі антропологія є предметом вивчення різноманітних наук. Етимологічно вона визначається як наука, що вивчає біологічну природу людини, її риси. Саме це визначення, на нашу думку, характеризує багатоаспектність антропології, яка може мати вияв як у різноманітних сферах життєдіяльності людини, так і на різних рівнях. Різноманітним є статус і юридичної антропології, яка може бути визначена як методологічний підхід дослідження держави і права, заснований на людському вимірі правових явищ.

Кшиштоф КОЗМІНСЬКІ

Міхал ЯБЛОНСЬКІ

(Варшавський університет)

Право та економіка в Польщі – сучасний стан та перспективи

Економічний аналіз права (також відомий як Law & Economics), хоч глибоко вкорінений насамперед в англо-американській юриспруденції, також викликає інтерес серед "континентальних" (європейських) філософів та соціологів права вже протягом декількох десятиліть.

Незалежно від дискусій про правильність методології, концепцій та шкіл, пов'язаних з економічним аналізом права, а також суперечок та критикою, аргументи про тісні зв'язки між наукою про право та економічною теорією все більше впливають на численні правові дослідження, включаючи фахівців з (традиційно «неекономічних») галузей права, таких як кримінальне, сімейне та конституційне право.

З іншого боку, у процесі прийняття та застосування закону все більше використовуються економічні аргументи: законодавці обґрунтовують проекти нормативних актів, передбачаючи соціальні наслідки нових правил, а судді враховують економічні наслідки їх рішень.

Однак можна сформулювати гіпотезу про те, що в континентальній правовій культурі поняття права та конкретні практичні постулати, які підтримуються прихильниками права та економіки, не приймаються з надмірним ентузіазмом, і особливо сильний опір економічному аналізу права відбувається в посткомуністичних країнах (серед них Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина).

Така ситуація підтверджується низкою обставин: все ще відносно невелика кількість наукових публікацій на цю тему, освітня пропозиція в юридичних та економічних дослідженнях (економічний аналіз права набагато рідше викладається, ніж у англосаксонських та західноєвропейських країнах) та економічні аргументи залишаються все менш важливими в дискусіях щодо законотворення та реалізації його результатів.

Основними причинами цього є таке: модель освіти юристів (особливо кар'єра суддів, які рідко володіють досвідом співпраці з підприємцями та ведення переговорів), сильні традиції правового позитивізму, низький рівень знань в економіці та обмежена популярність утилітарної філософії та лібералізму. Чи зміниться така ситуація?

Дмитро ГУДИМА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Штучний інтелект: нові виклики для теорії права

Ще у 2014 році відомий британський вчений С. Гокінг звернув увагу на те, що поява повноцінного штучного інтелекту може сигналізувати про кінець людської раси: можливості людей обмежені надто повільною еволюцією, що не дозволить нам змагатися з машинами, які самі себе будуть удосконалювати з неймовірною швидкістю.

Такі застереження, вочевидь, не випадкові. Якби людство не стояло на порозі появи цього інтелекту, застереження були би зайвими. І хоча немає єдиного бачення того, що вважати штучним інтелектом, проте, мабуть, неможливо заперечити, що елементи такого інтелекту присутні у всіх «розумних пристроях», якими ми зараз користуємося.

Удосконалення машинізованого виробництва вже призводить до скорочення робочих місць у багатьох секторах економіки, а у найближчі 10-20 років таке скорочення може стати катастрофічним з огляду на активізацію застосування роботів, зокрема, у банківському секторі, сферах оборони, сільського господарства, будівництва, перевезень, медицини, страхування та навіть юридичних послуг.

Поява «розумних роботів» ставить перед теорією права низку завдань, спрямованих на перегляд усталених поглядів на певні юридичні явища. Так, мова йде про питання видів суб'єктів права, правоздатності та дієздатності роботів, обсягу, так би мовити, їх прав і обов'язків, зокрема і юридичної відповідальності за вчинені роботами правопорушення. Крім того, загальнотеоретична юридична наука з урахуванням здобутків інших – неюридичних – наук повинна закласти підвалини правового регулювання відносин зі створення й експлуатації розумних роботів.

Натомість, перед галузевими юридичними науками вже постають проблеми обґрунтування необхідності оподаткування «праці» розумних роботів, страхування їх відповідальності, реформування систем пенсійного забезпечення з урахуванням тенденції до зменшення потреб виробництва у людських руках, змін у системах освіти відповідно до реальних вимог внутрішнього ринку працевлаштування держави. Крім того, з часом перегляду можуть підлягати норми робочого часу та часу відпочинку, встановлені для людини, й інші соціальні гарантії для працівників.

Василь КОСТИЦЬКИЙ

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

Норма права: соціальний феномен як вічний двигун

Право – багатогранне соціальне явище, багатоликий соціальний феномен. Первісним джерелом права є воля Всевишнього, матеріалізована у дарованому Людині Моральному імперативі, записаному різними цивілізаційними культурами у Біблії у вигляді десяти заповідей, у Торі як шістсот сім правил, а в Корані як сімдесят три правила.

Норма права не є тільки результатом сліпого наслідування вищої волі. Творець наділив людину і суспільство розумом та визначив через заповіді основні засади суспільного життя і міжособистісних та колективних відносин, визначив моральні імперативи. Суспільство як спільнота вільних людей творить і владу, і є основним джерелом права. Це – одна із найважливіших змістовних характеристик теолого-соціологічного праворозуміння.

В основі права – норма. Норма права така ж багатогранна, як і саме право. Норма права є невичерпним джерелом соціальної енергії, оскільки можливість її реалізації не залежить від кількості попередніх випадків (фактів) застосування правової норми органами державної влади або місцевого самоврядування, дотримання, виконання чи використання її приписів суб'єктами правових відносин. Первинна норма права не потебує пального, не вичерпується у результаті реалізації її незалежно від кількості випадків або кількості суб'єктів реалізації. Отже, абстрактна норма права, але перед усім Первинна норма права, яка є складовою Морального імперативу Всевишнього, дарованого людям, є Вічним двигуном, про створення якого сотнями років мріяли технократи.

Матеуш ПЕКАЛА

(Єзуїтський Університет Ігнатіанум в Кракові)

Політика права та правова політика – перспективи правотворчості

У доповіді розглядаються переваги міждисциплінарного підходу до теорії правотворчості – політики права та правової політики. Зокрема, інтеграція з організаційною теорією може продемонструвати деякі старі дилеми в новій перспективі.

Політика права може бути охарактеризована як теорія, що заснована на раціональній парадигмі прийняття рішень, однак у правотворчій політиці мають також враховуватись різні сучасні умови.

Автор запропонує власне бачення нової теоретичної основи для опису загальної структури вирішення законодавчої проблеми. Ці аспекти можуть бути розроблені таким чином:

1. Інструментальний: Які знання слід враховувати? Які засоби потенційно можуть бути використані?; 2. Аксіологічний: які соціальні цінності-цілі повинні бути досягнуті?; 3. Політичний: як переконати політичних партнерів (опозицію) у найкращому рішенні? Чи вирішення проблема є вигідним для законодавця?; 4. Соціальний конфлікт: Які особливості соціального конфлікту, що пов'язаний з певним процесом законотворчості? Як керувати цим конфліктом?; 5. Дискурсивний: як встановити діапазон соціальної участі у конкретному випадку? Які соціальні суб'єкти повинні брати участь у процесі прийняття рішень? 6. Соціальні норми: Які інші види соціальних норм (традиції, моралі) слід розглядати в певній ситуації?; 7. Економічний: як вимірювати соціальні витрати запропонованих альтернатив?; 8. Часовий: як довго може тривати процес прийняття рішення? Який найкращий момент для розробки та реалізації рішення?

Аналіз цих питань є основою для прийняття мета-рішення для того, щоб "керувати" контекстом процесу прийняття законодавчих рішень.

Пйотр ЕКХАРДТ

(Ягелонський університет (Краків))

Між теорією права та історією права.

Дослідження еволюції соціалістичної правової традиції у Польщі

Соціалістична правова традиція – це цікава та важлива сфера досліджень. Одразу після 1989 р. багато теоретиків права стверджували, що соціалізм є закритим періодом, а соціалістична правова традиція померла. Сьогодні, після понад 25 років змін, багато молодих вчених (наприклад, А. Узелак, З. Кун, Р. Манько) стверджують, що (постсоціалістична правова традиція, як мінімум, частково жива). Тому ці дослідження важливі не тільки для юридичної історії, але й для сучасної правової системи Польщі.

На жаль, ця важлива галузь правових досліджень лежить на межі між двома сферами юриспруденції: історією права та теорією права. Більше того, як історики права, так і теоретики права, схоже, вважають, що дослідження соціалістичної правової традиції належить до іншої галузі правових досліджень.

Для більшості істориків період, який закінчився менш ніж 30 років тому, є надто недавнім (для більшості з них, міжвоєнний період також занадто недавній – вони надають перевагу зосередитись на Габсбурзькому праві, періоді Речі Посполитої та ін.) Більше того, той факт, що значна частина соціалістичного законодавства все ще діє, незважаючи на багато змін, робить дослідження соціалістичної правової традиції більш важливими для сучасної польської правової системи, але менш цікавими для істориків-правників.

З іншого боку, допоміжна цінність міжнародного співробітництва (наприклад, можливість отримання дослідницьких грантів) змушує польських теоретиків вибирати тематику досліджень, які сьогодні користуються популярністю по всій Європі та у світі (наприклад, аналітична філософія, неврологія та право, або штучний інтелект у праві). На жаль, не так багато дослідників обрали тему, яка є специфічною для постсоціалістичних країн.

Які є можливості покращити цю ситуацію? По-перше, можна розглядати (пост)соціалістичну правову традицію як приклад дослідження нещодавно розроблених теорій. Такі проекти були б цікавішими для міжнародної наукової спільноти. Друга можливість виглядає більш перспективною: польські теоретики права та історики права повинні встановити співпрацю з колегами з інших постсоціалістичних країн зі Східної та Центральної Європи.

Святослав ДОБРЯНСЬКИЙ

(Львівський національний університет імені Івана Франка)

**Перспективні напрямки досліджень Львівської лабораторії досліджень
теоретичних проблем прав людини**

Намір посісти належне місце у світовому співтоваристві Україна урочисто проголосила ще з початків свого державного будівництва, а першим кроком у цьому керунку став вступ України до Ради Європи (далі – РЄ) і відповідне освоєння нею праволюдних стандартів цієї організації. У той час, коли РЄ є перспективною формою політичної інтеграції держав Європи, ще більші можливості співпраці не лише у політичній сфері, а й у сфері економічній, соціальній, культурній відкриваються для України у такому міжнародному інтеграційному об'єднанні як Європейський Союз, угоду про асоційоване членство з яким було підписано у березні 2014 р. після доленосних подій на Майдані впродовж грудня 2013 р. – березня 2014р.

Реалізація положень угоди про асоційоване членство з ЄС вимагає від України, поряд з іншим, освоєння правової системи ЄС, зокрема юридичних норм щодо гарантування основоположних прав та свобод.

Відтак видається самоочевидним те, що проблематика прав людини для вітчизняного правознавства набула надзвичайної актуальності. І задля наукового обґрунтування шляхів удосконалення юридичного забезпечення прав людини в Україні у 2006 р. на юридичному факультеті Львівського національного університету прав людини було створено Лабораторію досліджень теоретичних проблем прав людини.

Які ж основні завдання та цілі цього науково-дослідного підрозділу?

Лабораторія, відповідно до положення про неї, повинна:

- проводити дослідження фундаментальних теоретичних проблем прав людини і громадянина;
- аналізувати сучасну міжнародну правозахисну практику здійснювану, зокрема такими міжнародними судовими інституціями, як Європейський Суд з прав людини та Суд Європейського Союзу;
- досліджувати новітні міжнародні, насамперед, європейські (РЄ та ЄС) стандарти прав людини;
- брати участь у підготовці й обґрунтуванні пропозицій щодо покращення юридичного забезпечення прав людини і громадянина в Україні відповідно до таких стандартів;
- брати участь у розробці й науковому експертуванні законодавчих та інших нормативно-правових актів України з цієї проблематики та їх проектів;

Міжнародний круглий стіл «Теорія права в Польщі та в Україні: сучасні тренди»

- сприяти поширенню знань серед юристів та населення про права людини і громадянина та про юридичні механізми їх здійснення й захисту;
- організувати навчально-просвітницькі заходи з цих питань.

Якими ж є практичні здобутки лабораторії за час її функціонування?

Так, Лабораторія досліджень теоретичних проблем прав людини:

- спричинилася до розпрацювання сучасних концептуально-методологічних засад юридичного забезпечення прав людини у Раді Європі та Європейському Союзі та впровадження міжнародних стандартів прав людини цих міжнародних організацій у навчальний процес та у законодавчу практику;
- протягом 2007 – 2015 рр.. здійснювала науковий супровід розробки й обґрунтування пропозицій з модернізації більшості праволюдних положень Конституції України відповідно до їхніх міжнародних стандартів. Кінцевим результатом цієї тривалої роботи Лабораторії став перший проект Закону України “Про внесення змін до Конституції України щодо прав, свобод і обов’язків”. Що ще становлять результати діяльності Лабораторії протягом десяти років?

Участь в організації близько декількох міжнародних і національних наукових і науково-практичних конференцій, круглих столів; п’ять захищених кандидатських дисертацій із загальнотеоретичних проблем прав та свобод людини. Видання Лабораторії нині знаходяться не тільки в основних вітчизняних публічних і вузівських бібліотеках, але й у бібліотеках Конституційного Суду України, Верховної Ради України, Верховного Суду України.

І на кінець, Лабораторія теоретичних проблем прав людини впевнено дивиться у майбутнє, очікуючи, що найважливіші наукові здобутки тільки попереду.

Тетяна ПОДРОЖНА

(Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича)

Соціальна природа права та суспільний порядок

(концепція "живої практики" за Є. Ерліхом)

Сучасні державотворчі та правотворчі процеси в Україні, незважаючи на їх складність і суперечливість, неможливо уявити поза межами ідей та ідеалів демократії і верховенства права, утвердження й забезпечення прав і свобод людини. Право безпосередньо пов'язане з наділенням громадян невідчужуваними, визнаними від народження правами, які стосуються свободи, рівності та незалежності. Вивчення права тільки як писаного, статичного явища, обмеженого законом, істотно звужує його рамки. Писане право, що міститься в законі, включає загальні норми, які не завжди можуть гнучко реагувати на зміни в соціально-економічному та політичному житті суспільства. Позитивне право саме по собі не спроможне задовольняти всі потреби суспільств та через тотальну догматизацію не здатне досягнути соціальних реалій. Тому воно не може бути повно і всебічно досліджено поза зв'язком з суспільством як соціальною системою.

Серед всіх існуючих в науці концепцій розуміння права найбільше значення в питанні виявлення зв'язку права із суспільними відносинами має соціологічна концепція, найбільш яскраво представлена Є. Ерліхом. Соціологічна концепція вивчає право як результат впливу соціальних чинників на систему норм права і зворотний вплив цієї системи на задоволення соціальних потреб людей. В основі розуміння права в цій концепції лежить соціальна природа права, його вплив на суспільний порядок. Право має розглядатися не тільки як абстрактна система нормативних приписів суверенної влади держави, а як один із взаємопов'язаних соціальних фактів, як широка соціальна структура, соціальний порядок в контексті інших фактів-явищ.

Соціологічне праворозуміння спрямоване на встановлення реальних механізмів дії права в суспільстві, його практичну реалізацію («жива практика» за Є. Ерліхом). Розуміння права як «живого права», що діє в суспільстві, дає можливість законодавцю оцінити ефективність дії того чи іншого нормативно-правового акта. Виключно з урахуванням змісту прав людини можуть вироблятися юридичні конструкції та режими опосередкованого правокористування як особливої форми реалізації права. Проте законодавець не може самотійно інтерпретувати сутність прав людини. Визначаючи через законодавство основні загальнолюдські цінності, громадяни зобов'язують законодавця слідувати їм, керуючись розумінням природних принципів у праві. У контексті цього абсолютно незаперечним є те, що

Міжнародний круглий стіл «Теорія права в Польщі та в Україні: сучасні тренди»

законодавчий процес повинен виразно і чітко реалізувати ідею прав і свобод людини. Тобто для того, аби права і свободи були реально дієвими, вони мають дістати юридичне закріплення в чинному законодавстві; тільки в цьому випадку вони набувають загального значення, висловлюють загальний інтерес. Юридичним вираженням реальності прав і свобод є демократичний правовий порядок, оскільки саме в цій сфері набувають правового оформлення головні відносини суспільства, держави та індивіда.

Зі сказаного можна зробити висновок, що в законодавстві неодмінно має бути відображено певні вимоги-принципи, які відповідали б принципам усього суспільства. У демократичній державі закон повинен виступати тією специфічною інстанцією, яка має вплив не лише на суспільство та громадян, а й на саму державу. Тому тенденція зростання ролі й значення права в житті суспільства, у забезпеченні його стабільності й функціонування корелюється із тенденцією зростання ролі й значення людини як найвищої соціальної цінності.

Тарас ДІДИЧ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Комунікативно-інституційна основа пізнання факторів правоутворення

Правоутворення як явище соціального плану обумовлене комплексом факторів, які визначають передумови, зміст та результат формування права. Вказані фактори мають соціальний характер, обумовлені суспільним розвитком, визначають об'єктивну необхідність зміни правового регулювання. Не зважаючи на те, що в юридичній науці проблема факторів правоутворення не є новою, оскільки розкривається в працях таких вчених як С. В. Бобровник, Ж. О. Дзейко, М. І. Козюбра, М. М. Марченко, Н. М. Оніщенко, Н. М. Пархоменко, О. В. Петришин, О. Ф. Скакун та інших, актуальність її наукової розробки на сьогодні не викликає сумніву, що пояснюється: багатоаспектністю та неоднозначністю наукового розуміння факторів правоутворення; особливостями сучасного етапу розвитку факторів правоутворення, що пов'язано з поточною трансформацією суспільних відносин; потребами вдосконалення практики вияву факторів правоутворення, їх аналізу та встановлення реальної об'єктивної потреби зміни правового регулювання. Не применшуючи високого рівня актуальності наукового дослідження факторів правоутворення, хотіли б наголосити на тому, що таке наукове дослідження потребує вивчення факторів правоутворення з точки зору їх пізнавальних властивостей, що забезпечить усталеність розуміння факторів правоутворення, розкриє їх ключові закономірності. Для реалізації вказаної задачі дослідження методологічну основу має становити комунікативно-інституційний підхід, що надасть змогу розкрити зміст факторів правоутворення як комплекс комунікативних взаємовідносин між суб'єктами соціуму, їх динаміку, значення та характер впливу; визначити і охарактеризувати їх інституційний прояв у вигляді правової норми (припису), що приймається, змінюється або скасовується; встановити взаємозв'язок між змістом факторів правоутворення та результатом їх впливу на зміст права і характер правового регулювання.

В юридичній літературі фактори правоутворення визначаються як самостійне явище правової дійсності та елемент понятійно-категоріального апарату юридичної науки. Це не викликає заперечень зі сторони вчених-правознавців, які розглядають під ними умови (обставини, факти), які впливають на утворення права, його зміну та скасування. Водночас, розуміння змісту факторів правоутворення має дискусійний характер, що обумовлено неоднозначним розумінням права в цілому та факторів, які впливають на його утворення, невизначеністю змісту факторів правоутворення, їх значення, характеру впливу на утворення права, наявності різновидів, проблем співвідношення тощо. Все це зумовлює об'єктивну

Міжнародний круглий стіл «Теорія права в Польщі та в Україні: сучасні тренди»

наукову доцільність узагальнення поглядів вчених та уніфікації доктринального розуміння факторів правоутворення.

Фактори правоутворення є явищами правової реальності, які породжені соціально значимою, правовою поведінкою, мають об'єктивно-суб'єктивний та конфліктно-компромісний характер, втілюють у своєму змісті правотворчі інтереси і потреби суб'єктів соціуму (комунікативно-правовий аспект). Водночас, фактори правоутворення: детермінують правоутворення, зумовлюють динаміку утворення права; мають відповідні форми вираження і закріплення (у вигляді правової норми, положень концепцій реформування законодавства, стратегії розвитку законодавства тощо); визначають зміст правоутворення; впливають на процес його здійснення; визначають результативність правоутворення, зміст та характер правотворчих актів (інституційний аспект).

Філіп ЧУНЧИК

(Варшавський університет)

Горизонтальні структурні формування у Польській правовій академії.

Декілька зауваг щодо молодіжної наукової активності

Основна ідея доповіді – показати виклики, з якими молоді польські науковці мають справу. Головне, якою є їхня ситуація стосовно різних точок відліку: академічна традиція, яка цілком захищена на різних юридичних факультетах у всій Польщі, бачення польської академії, що знаходиться в законопроектах (наприклад, «Конституція науки» також називається Академічним статутом 2.0) і, нарешті, міжнародні бачення наукових кіл.

Іншими словами – приблизно через двадцять років після підписання Болонської декларації, де основною ідеєю було об'єднання Європейської Академії, вчені з Центральної та Східної Європи, з однієї сторони, повинні вирішувати суперечності різних університетських моделей (американських та британських, Гумбольдта, посткомуністичного університету), та загальними очікуваннями, пов'язаними з так званим впровадженням Болонського процесу, з іншого.

Внаслідок цього на них також впливають швидкі законодавчі зміни, які викликані політикою, яка обгрунтовується низькими позиціями університетів Центральної та Східної Європи, відсутністю впливу на ринку тощо. Такий стан постійних змін впливає переважно на молодих вчених, які лише починають свою кар'єру. Якщо вони хочуть бути лише повністю науковими працівниками, вони повинні знайти баланс між своєю індивідуальною діяльністю, яка є ключовим елементом академічної глобалізації, а також академічними традиціями країн Центральної та Східної Європи, які виходять з іншого досвіду.

Головне питання – чи є певні точки взаємодії між вертикальними академічними традиціями, які й надалі є сильно присутніми та захищеними в нашій частині Європи, а також очікуваннями, коли основними елементами є демократизація, індивідуалізація та підтримка міжнародної мобільності вчених? Чи потребує академія Центральної та Східної Європи революцію, еволюцію чи, можливо, захист?

У доповіді також буде представлено деякі прикладні дослідження вже існуючих міждисциплінарних і міжвузівських мереж та центрів, таких як Центрально- та Східно-Європейська мережа юриспруденції, Центрально- та Східно-Європейської асоціації вчених-правників, Центру юридичної освіти та соціальної теорії. Переважно розглядатимуться питання, як вони утворювались та які формальні проблеми, з якими вони мають справу?

Юрій НИЧКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Правова система та правова політика

На сьогоднішній день у юридичній літературі напрацьовано чимало позицій стосовно поняття правової політики. Їх детальний аналіз дозволяє констатувати, що щодо змісту більшості ознак цього явища єдності в науковому середовищі немає, зокрема, щодо суб'єктів, об'єкта, мети, предмету правової політики. Разом із тим, чітке визначення ознак правової політики дозволить відмежувати її від інших суміжних явищ.

Правова система – це суспільне явище, яке має складну вертикальну та горизонтальну структуру. Суспільне середовище, якому функціонує правова система, постійно змінюється, при цьому суспільний розвиток вимагає постійної адаптації правової системи до нових умов. Ефективність функціонування правової системи вимірюється в першу чергу задоволеністю відповідних суспільних потреб.

Ефективність функціонування правової системи залежить не лише від належного функціонування суб'єктів правової системи та якості нормативно-правових засобів, але й від ефективної діяльності держави. Головним завданням держави в цьому напрямку є стратегічне управління змінами в правовій системі, яка виступає об'єктом впливу, з метою її адаптації до потреб суспільного розвитку (державна політика). Державну політику у правовій сфері життя суспільства традиційно називають правовою політикою.

Основними суб'єктами, які формують правову політику в Україні, виступають Верховна рада України, Президент України та Кабінет Міністрів України. Правова політика знаходить своє відображення у відповідних документах програмно-юридичного характеру. Структурна складність правової системи суспільства обумовлює необхідність постановки системи численних цілей правової політики, підпорядкованих головній меті, їх координації між собою, визначення пріоритетності (послідовності) досягнення.

Предмет правової політики складають, насамперед, вироблення відповідного рішення (в широкому значенні) та доведення такого рішення до відома суб'єктів державного управління, завдання яких уже полягає у його впровадженні. Важливу роль у забезпеченні ефективності правової політики відіграють контроль за досягненням поставлених цілей та, за необхідності, коригування відповідного рішення або вироблення нового.

Відтак можна виділити такі ознаки правової політики: 1) правова політика є різновидом державної політики; 2) об'єктом правової політики є правова система суспільства; 3) суб'єктом правової політики є держава; 4) правова політика здійснюється державою постійно і

Міжнародний круглий стіл «Теорія права в Польщі та в Україні: сучасні тренди»

цілеспрямовано; 5) метою правової політики є адаптація правової системи суспільства до потреб суспільного розвитку; 6) предмет правової політики складають вироблення відповідного рішення (у широкому значенні) та доведення його до відома суб'єктів державного управління.

Ольга БОГДАН

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

Перспективи застосування підходу Law & Economics в юридичній науці та практиці України

У найбільш широкому значенні Law & Economics – це вивчення права на основі передумов та в рамках методології економічної науки. Відповідно до підходу Р. Познера, засновника чикагської школи економіки права – це застосування методів неокласичної економічної теорії для аналізу права, і він переконаний, що економічна наука є могутнім інструментом аналізу численних правових питань, використання якого дозволило покращити розуміння правової системи.

Дослідження в межах Law&Economics ведуться у трьох напрямках: 1.Визначення ефекту, наслідків (економічних) правових норм; 2.Визначення ефективності норм для вироблення рекомендацій у процесі їх подальшого застосування; 3.Проектування майбутніх норм.

Якщо говорити про правову систему України, то стан, у якому вона знаходиться, потребує ревізії її традиційних основ, визначення міри впливу догматичної традиції. Оскільки тип юридичного мислення у сучасній юриспруденції піддається критиці, та у суспільстві виникає потреба віднайдення дієвих, ефективних інструментів та підходів, Law&Economics може бути запроваджено та принести значні результати.

Останні роки українські науковці все частіше почали обговорювати підхід Law&Economics. Слід зазначити, що у одних публікаціях українських вчених розглядається питання історії виникнення, проблеми, перспективи розвитку, у інших Law&Economics використовується як метод для вивчення проблемних питань окремих галузей права [4]. Деякі вчені ставлять питання, чи є доцільним використання цього підходу для розв'язання правових проблем, що стоять перед українською юриспруденцією.

Критика, яку можна знайти у публікаціях та почути в обговореннях, зводиться до трьох тез:

1. Оскільки підхід Law&Economics розроблений англо-американською традицією, тому не може використовуватися у нашій правовій системі;
2. Концентрація цього підходу на критерії економічної ефективності, який, в свою чергу, означає привнесення в правовий аналіз зовнішніх по відношенню до правової системи цінностей (зокрема, критерію ефективності, суспільної корисності);

3. Панування в радянській юридичній науці марксистсько-ленінською теорію, що приділяла велику увагу економічному чиннику, створює бар'єри у використанні та запровадженні інших підходів економічного характеру.

Разом з тим слід зазначити чи не про найголовнішу перепону сприйняття підходу Law&Economics, як на теоретичному рівні, так і на практичному – це сутність цього підходу, який полягає у тому, що в центр уваги ставиться людина. Останні соціологічні дослідження нажаль вказують, що українцю ще значною мірою притаманні характеристики homo sovieticus, перевагою для якого є інтерес загального, а не індивідуального, перевага ідеологічної доцільності, а не права.

Назар СТЕЦИК

(Львівський національний університет імені Івана Франка)

Запровадження прецедентної практики в діяльність Верховного Суду в Україні

На верховні суди у різних правових системах, як континентального, так і загального права, покладаються завдання уподібнення та розвитку судової практики. Уподібнення та розвиток судової практики необхідні для запобігання та усунення різнобою судових рішень, а також для врахування змін у суспільних відносинах. Одним із важливих засобів, за допомогою якого уподібнюється та розвивається судова практика, є надання рішенням верховних судів значення прикладу, зразку для вирішення аналогічних та подібних справ нижчестоящими судами, тобто прецедентної природи.

У пострадянських правових системах спостерігається тенденція відмови від керівних роз'яснень на основі узагальнення судової практики, натомість у діяльності верховних судів запроваджується прецедентна практика.

Так, у 8 з 15 пострадянських правових систем, які відмовились від таких керівних роз'яснень пленумів верховних судів, запроваджується та розвивається відповідна прецедентна практика (Азербайджан, Вірменія, Грузія, Естонія, Латвія, Литва, Молдова, Україна). При цьому у них спостерігаються певні особливості щодо запровадження прецедентної практики, зокрема у формулюванні предмету та характеру обов'язковості прецедентної практики, у сферах її використання, а також її адресатах.

Запроваджується та розвивається прецедентна практика Верховного Суду також і в Україні. Так, спочатку у 2010, 2011, а потім і в 2015 та 2016 роках на підставі відповідних законів про судоустрій та статус суддів у всіх процесуальних кодексах передбачалась обов'язковість рішення Верховного Суду України (2010), обов'язковість врахування висновків Верховного Суду України, викладених у рішеннях (2011), обов'язковість висновків щодо застосування норм права, викладених у постановках Верховного Суду, для всіх суб'єктів владних повноважень, та необхідність врахування іншими судами (2015, 2016).

Світлана ДУДАР

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

**Від пострадянської теорії права до теорії права сучасної України:
зростання значення образу людини у правовому мисленні юриста**

Тривалий час для теорії права незалежної України практично нездійсненим залишається завдання – досягти ефективної взаємодії юридичної науки та практики. Результати наукових теоретико-правових досліджень не мають належного застосування у практиці, а юридична практика – перебуває у пошуку необхідного наукового, теоретико-правового фундаменту.

Причиною такого стану взаємодії, на думку українських теоретиків права, є, серед іншого, недостатність здійснення загальнотеоретичною юриспруденцією евристичної функції та, до певної міри, залежність юридичних досліджень «від догматизованості стереотипів правового мислення».

Виокремлення прав людини у складі проблематики здійснення загальнотеоретичною юриспруденцією евристичної функції є, на наш погляд, одним із способів подолання розриву між теорією та практикою, підвищення значення науки у реформуванні правової, політичної та економічної системи України. Втім, включення до підручників «Загальної теорії права» розділу, присвяченого правам людини, не є ознакою того, що теорія права в Україні являє собою систему знань, ефективну з точки зору юридичної практики.

Антропологічний поворот, що відбувся у теоретико-правовому мисленні вчених-юристів, представників різних галузей юридичної науки в Україні на початку 2000 років, ще не означає, що проблему вирішено. Для прикладу, свого часу В.Б. Авер'янов вважав за необхідне переорієнтувати адміністративне право з ідеології державоцентризму на ідеологію людиноцентризму, переосмислити ряд радянських стереотипів щодо ролі та місця людини у суспільстві, форм її участі у прийнятті рішень державними органами, формуванні державної політики та ін. Натомість, як свідчить практика, й досі неможливо з впевненістю стверджувати про домінування в українському суспільстві загального образу людини – людини самодостатньої, здатної відповідати за саму себе, людини, яка не лише не потребує опіки з боку держави, а й є активним учасником суспільно-політичного життя. А відтак, про взаємовідносини органів державної влади і людини на основі розуміння останньої як такого суб'єкта, перед яким державна влада відповідальна за свою діяльність, беззаперечно визнає пріоритет прав людини, гарантує забезпечення її законних інтересів, правомірних вимог і очікувань, можемо говорити лише як про взаємовідносини належні, тобто такі, які у теоретико-правовому мисленні вчених представлені такими, якими вони мали б бути.

Міжнародний круглий стіл «Теорія права в Польщі та в Україні: сучасні тренди»

З іншого боку, висновок, зроблений у 2004 році В.М.Братасюк щодо мети права та мети правового реформування в українському суспільстві, стратегічного бачення того, що «Україна стоїть на початку нової епохи, найважливішою ознакою якої є інша людина, порівняно з традиціоналістсько-соціалістичною українською людиною», і для цієї «іншої людини» необхідною є «адекватна її духу і мисленню правова система», й у сучасних умовах не втратив своєї актуальності. Проте, не завадить наголосити, що нині правова система України реформуються не стільки відповідно до образу «іншої української людини», скільки до вимог, які висувають країни Заходу до України, в тому числі й у формі зобов'язань наблизити закони України та практику їх застосування до *acquis* ЄС, забезпечити сумісність майбутнього законодавства України з *acquis* ЄС.

Більше того, сучасний образ людини на Заході – це поділ на «вона», «він», «третій», що не зовсім узгоджується з образом «іншої української людини». А, скажімо, феміністична теорія права, яка в своїх положеннях орієнтується на характеристику жінки, в уявленні якої право не відповідає позитивістській теорії та модерній інтелектуальній традиції, також не знаходить підтримки серед теоретиків права в Україні.

Окреслені проблеми формування образу людини безпосередньо відбиваються у теорії права сучасної України, створюють підґрунтя для критики системи теоретичних понять. Для прикладу, поняття правового регулювання, яке є ключовим у теорії права України, має за мету не людину (її гідність чи свободу), а упорядкованість суспільних відносин на основі закону, а відомі види правового регулювання – орієнтовані на образ «людини радянської» і не узгоджується в «людиноцентристським поворотом у праві». Саме через відсутність у цій теоретичній конструкції обов'язку держави погоджувати модель встановлюваної поведінки з людиною, групою людей хоча б задля забезпечення легітимності нормативно-правових актів, вказує на неузгодженість теоретичного знання з ідеологічно визнаними гарантіями прав людини.

Отже, якщо йдеться про поняття «правове регулювання» суспільних відносин, де об'єктом регулювання є поведінка учасників суспільних відносин, в тому числі, поведінка, спрямована на реалізацію людиною своїх прав, виникає потреба переосмислити поняття правового регулювання з точки зору його мети, видів, способів (рекомендацій, повідомчий спосіб), типів (не спеціально-дозвільного, а зобов'язувального) та правового режиму (жорсткий, м'який, стимулюючий, обмежувальний), принципів (прозорості та врахування громадської думки). У зв'язку з цим, очевидно, виникає необхідність у коригуванні змісту понять теорії права на основі сформованого у теоретико-правовому мисленні образу людини, що відповідатиме образу людини, домінуючому в культурній традиції конкретного суспільства.

Руслана ГАВРИЛЮК

(Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича)

Концепція правопізнання Є. Ерліха: спогади про майбутнє

Один з найвидатніших вітчизняних теоретиків права Є.Ерліх, чиї життя і творчість випали на період таких же глибоких якісних змін основ життя та стандартів наукового пізнання, які нині переживає Україна, у своїх одержимих пошуках кардинально нових методологічних ключів до правопізнання систематично звертався до закладеної ще Г. Еллінеком ідеї про «нормативну силу фактичного» (Г. Елінек). Після багаторічних роздумів над цією ідеєю він розвинув та виклав її в основній праці свого життя у формі наступної світоглядно-методологічної максими: «центр ваги розвитку права у наш час, як і у всі часи, лежить не у законодавстві, не в юриспруденції і не в правозастосуванні, а в самому суспільстві» (Є. Ерліх).

Саме пошук адекватної відповіді на аналогічне питання постав нині як ключова філософсько-методологічна проблема постреволюційної української теорії права. Вельми цінною для успішного вирішення цієї проблеми українськими теоретиками права є напрацьована Є.Ерліхом матриця виходу із кризи правопізнання рубежа XIX – XX століть. Цей час увійшов в історію європейського правознавства як особлива віха, адже саме на зламі позаминулого та минулого століть завершився філософсько-методологічний розрив двох діаметрально протилежних підходів до розуміння критеріїв і стандартів науковості правознавства.

Остаточно розчарувавшись у продуктивності класичних загальнонаукових стандартів науковості у правопізнанні, більшість тогочасних вчених правознавців стали на шлях виділення з єдиної науки наук про культуру, включно з правознавством, і протиставлення їх наукам про природу. Як показав понад столітній досвід, ідучи по цьому шляху, теоретичне правознавство так і не виробило по даний час власної методології правопізнання, яка б кардинально відрізнялась від загальнонаукової методології і тим більше забезпечила б ефективність пізнання правової дійсності.

Є.Ерліх пішов кардинально іншим шляхом – він залишився на позиціях пошуку істинного правознавства з єдиних для усіх наук загально-методологічних підходів. Працюючи у цьому методологічному ключі та вважаючи непридатними в принципі для правопізнання класичні стандарти науковості, він обрав у якості власного філософсько-методологічного підходу до правопізнання емпіріокритицизм і за його допомогою відкрив у праві явище онтологічної множинності його проявів у дійсності. Це явище згодом дістало назву онтологічного плюралізму. На цій основі Є.Ерліх обґрунтував концепцію живого права і тим самим на десятиліття з лишком раніше від фізиків-теоретиків світу впритул підійшов до формулювання основоположного для некласичного типу наукової раціональності принципу доповнюваності.

Міжнародний круглий стіл «Теорія права в Польщі та в Україні: сучасні тренди»

Було б перебільшенням стверджувати, що Є.Ерліх до кінця усвідомлював масштабність та глибину практично зробленого ним фундаментального відкриття – онтологічної множинності права: одночасну наявність та дію державного права, суддівського права (права юристів), права союзів та живого права, укоріненого у повсякденному бутті індивідів. Для цього була необхідною наявність критичної маси задіяних у даному відкритті теоретиків-правознавців, а їх, як відомо, не було та певного мінімуму наукових напрацювань. Є.Ерліх, як і інші відомі вчені-теоретики його часу, діяли поодиночку, були самі для себе апологетами й критиками власних наукових доробків. Була відсутньою також критична маса відповідних філософсько-методологічних і теоретико-гносеологічних ідей неklasичних стандартів науковості, які фрагментарно були використані Є.Ерліхом у якості загальнометодологічних установок в ході обґрунтування соціологічної концепції права, оскільки такі стандарти ще тільки вироблялися філософами та корифеями природознавства світу першої чверті ХХ ст.

Та й сам тип філософсько-методологічного підходу Є.Ерліха – емпіріокритицизм – як з'ясувалося пізніше, виявився перехідним у науці від класицизму до неокласицизму і не дав можливості сповна усвідомити та оцінити зроблене відкриття. Про цей недолік емпіріокритицизму у свій час писав ще А.Ейнштейн, пояснюючи свою відмову від нього наприкінці 20-х років ХХ ст. Проте зазначені труднощі і проблеми, пов'язані з усвідомленням зробленого Є.Ерліхом наукового відкриття, були типовими проблемами становлення і розвитку нових наукових знань і нічуть не применшують значення його творчого доробку. В основі наукового доробку Є.Ерліха безперечно лежить знайдений ним новий філософсько-методологічний підхід аналізу найзлободенніших для його часу проблем правопізнання. Є.Ерліх більшістю його сучасників-правознавців був за життя висміяний та засуджений, а його творчий доробок за злісним замовчуванням агресивної більшості забутий на цілих півстоліття. Головний опонент Є.Ерліха Г.Кельзен називав творчий доробок свого візаві не інакше, як «якесь непорозуміння». Проте згодом, як це нерідко буває, історія Є.Ерліха виправдала, а його концепцію праворозуміння зробила однією з найпопулярніших у світі.

«Дилема Є.Ерліха» постала як ключовий філософсько-методологічний виклик і перед постреволюційною українською теорією права. В чому квінтесенція права, за яким живе український соціум сьогодні? За допомогою якого наукового інструментарію належить його пізнавати? Чи один і той же феномен «права людини» і живе право, відкрите та обґрунтоване Є.Ерліхом? Піонерські розвідки цілого ряду правознавців України все очевидніше підказують, що методологічний ключ до вирішення вищезазначених проблем, що постали перед правознавством України, слід шукати і можна неодмінно знайти у методологічному інструментарії Є.Ерліха. Нині цей інструментарій для нас – найкращий спогад про майбутнє. По-сучасному він називається антропосоціокультурним підходом до правопізнання.

Ірина КОСТИЦЬКА

(Інститут законодавства Верховної Ради України)

**Правовий статус члена парламенту
в національній та зарубіжній науці: питання теорії**

У сучасній практиці та теоретичних дослідженнях застосовуються обидва класичних види парламентських мандатів – вільний (який домінує) та імперативний. Тобто, маємо різноспрямованість та неоднозначність регулювання правового статусу парламентаря, яке відзначається розмаїттям моделей та конституційних і законодавчих підходів: це стосується депутатського мандату, специфіки прав та обов'язків парламентарів, гарантій їхньої діяльності та застосування заходів юридичної відповідальності до членів парламенту, рівня нормативно-правової конкретизації характеру депутатського мандату, строку його дії, вимог щодо несумісності депутатського мандату з іншими видами діяльності, закріплення права законодавчої ініціативи парламентарів, права на депутатські запити та звернення, права на об'єднання в парламенті, а також заходів юридичної відповідальності парламентарів (зокрема, позбавлення депутатського мандату у певних, чітко визначених випадках). Загалом, можна твердити про реалізацію вимог і теоретико-правових засад збалансування прав та повноважень парламентарів, узгодження форм і методів їхньої діяльності з конституційними функціями парламенту в цілому, синхронізацією такої діяльності із функціонуванням державного механізму конкретної країни.

Юрій НИЧКА

(Львівський національний університет імені Івана Франка)

Правова система та правова політика

На сьогоднішній день у юридичній літературі напрацьовано чимало позицій стосовно поняття правової політики. Їх детальний аналіз дозволяє констатувати, що щодо змісту більшості ознак цього явища єдності в науковому середовищі немає, зокрема, щодо суб'єктів, об'єкта, мети, предмету правової політики. Разом із тим, чітке визначення ознак правової політики дозволить відмежувати її від інших суміжних явищ.

Правова система – це суспільне явище, яке має складну вертикальну та горизонтальну структуру. Суспільне середовище, якому функціонує правова система, постійно змінюється, при цьому суспільний розвиток вимагає постійної адаптації правової системи до нових умов. Ефективність функціонування правової системи вимірюється в першу чергу задоволеністю відповідних суспільних потреб.

Ефективність функціонування правової системи залежить не лише від належного функціонування суб'єктів правової системи та якості нормативно-правових засобів, але й від ефективної діяльності держави. Головним завданням держави в цьому напрямку є стратегічне управління змінами в правовій системі, яка виступає об'єктом впливу, з метою її адаптації до потреб суспільного розвитку (державна політика). Державну політику у правовій сфері життя суспільства традиційно називають правовою політикою.

Основними суб'єктами, які формують правову політику в Україні, виступають Верховна рада України, Президент України та Кабінет Міністрів України. Правова політика знаходить своє відображення у відповідних документах програмно-юридичного характеру. Структурна складність правової системи суспільства обумовлює необхідність постановки системи численних цілей правової політики, підпорядкованих головній меті, їх координації між собою, визначення пріоритетності (послідовності) досягнення.

Предмет правової політики складають, насамперед, вироблення відповідного рішення (в широкому значенні) та доведення такого рішення до відома суб'єктів державного управління, завдання яких уже полягає у його впровадженні. Важливу роль у забезпеченні ефективності правової політики відіграють контроль за досягненням поставлених цілей та, за необхідності, коригування відповідного рішення або вироблення нового.

Відтак можна виділити такі ознаки правової політики: 1) правова політика є різновидом державної політики; 2) об'єктом правової політики є правова система суспільства; 3) суб'єктом правової політики є держава; 4) правова політика здійснюється державою постійно і

Міжнародний круглий стіл «Теорія права в Польщі та в Україні: сучасні тренди»

цілеспрямовано; 5) метою правової політики є адаптація правової системи суспільства до потреб суспільного розвитку; 6) предмет правової політики складають вироблення відповідного рішення (у широкому значенні) та доведення його до відома суб'єктів державного управління.

Ольга КОБАН

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

Імперативно-атрибутивні переживання як джерела «живого права»

З точки зору теорії права видається цікавим застосування в поєднанні оригінальних психологічного (Л. Петражицький) та соціологічного (Є. Ерліх) підходів до розуміння права з позицій місця індивіда та соціуму в суспільстві.

Звернення до теорій Л. Петражицького та Є. Ерліха зумовлено високою науковою та практичною цінністю окремих аспектів висунутих ними теорій. Проголошення Є. Ерліхом суспільства основним джерелом правознаходження і правотворення, його соціологічний підхід до права як прогресивного методу його дослідження, як і спроба Л. Петражицького перенести проблему права із області соціального буття у сферу людської психіки, - констатували вплив суспільства, соціального середовища, і зрештою - окремого індивіда - на формування правових норм.

Головна заслуга цих вчених вбачається в боротьбі з формалістичним підходом до права, ствердженні плюралізму в питаннях про джерела права, їх систематизації та детальному описі. І хоча деякі із описаних ними джерел права можна вважати такими із певним застереженням, тим не менше, вони мають бути визнані в якості факторів, які безсумнівно впливають на формування та реалізацію юридично значимої поведінки індивіда, а отже являють собою надзвичайно цікавий предмет дослідження.

Поза суспільством людина існувати не може, адже її суть розкривається в соціумі, у зв'язках із собі подібними, в діяльності і спілкуванні. Народжуючись, індивід засвоює певну систему норм, правил, цінностей, зразків поведінки, тобто культурний і соціальний контекст, соціум. Перебування людини у світі передбачає її соціалізацію, включення у суспільні структури через засвоєння культури, знайомство з нормами, цінностями, настановами, зразками поведінки тощо.

Завдяки постійному створенні умов, поза якими людина жити не може, виробленню ідей та ідеалів, за якими людина живе чи прагне жити, індивід постає як протилежність іншим людям.

Суспільство, з одного боку, створює можливості формування всебічно розвиненої особистості, а з іншого — постає автономною силою, змушуючи людину діяти за певними зовнішніми стандартами. Суспільство є явищем структурованим. В такій структурованій системі кожна людина визначає (в межах своїх психологічних потреб) свою роль і бачення того, що хто і як повинні діяти. Так вона будує своє власне право, на основі визначеного власного «місця» в суспільстві особа будує свої взаємозв'язки, які і становлять один з елементів джерел «живого права».

Юлія МУДРИК

(Національна академія внутрішніх справ (Київ))

Принцип «проєвропейського» тлумачення законодавства в Польщі після вступу до Європейського Союзу в контексті євроінтеграційних прагнень України

З метою найбільш точного розкриття теми, необхідно коротко пригадати, чим являється система права європейського союзу та що таке тлумачення законодавства. Право Європейського союзу складається з так званого «первісного права», тобто міжнародних договорів та трактатів, підписаних державами-членами та «похідного» (або «похідного») права, що утворюються нормативними актами та директивами, прийнятими на підставі права первісного.

«Проєвропейське» тлумачення норми права полягає на обов'язку тлумачення внутрішніх правових норм держави відповідно до системи права Європейського Союзу. Принцип цей сформовано Європейським Судом та нормативно закріплено у ст. 291 пар. 1 Трактату про Європейський Союз. З метою гармонізації правових систем і правових норм держав-членів, «проєвропейське» тлумачення полягає на посиланні на норму права ЄС на кожному етапі тлумачення норми внутрішньої, як при тлумаченні мовному, так і при системному, чи функціональному. Більш того, дозволено є посилання юридичні заклучення інституцій європейського союзу, хоча вони і не являються обов'язковими для здійснення тлумачення норм права.

Деякі науковці вважають, що «проєвропейське» тлумачення є частиною системного тлумачення. З цього приводу виникають певні проблеми та виклики, що стоять перед польською теорією права, адже дослідження «проєвропейського» тлумачення не являється популярним напрямком в дослідженнях польських правознавців.

Лех Моравські, посилаючись на ст. 91 пар. 3 Конституції Польщі, стверджує, що наслідком принципу верховенства права європейського над правом внутрішнім є наказ вибору під час здійснення тлумачення норм внутрішніх, такої їх інтерпретації, котра є найбільш «лояльною» до права ЄС. У протилежність до нього, Мачей Желіньські, представник дериваційної концепції тлумачення права, залучає «проєвропейське» тлумачення до видів системного тлумачення.

Належить підкреслити, що обов'язком суду чи іншого правозастосовуючого органу, є, у випадку існування розбіжностей між правом внутрішнім та європейським, у першу чергу – спроба тлумачення внутрішньої норми права відповідно до норм права європейського. Однак, згідно з заявою Європейського Суду, обов'язок «проєвропейського» тлумачення норми права заходить так далеко, що суд держави-члена може навіть проігнорувати норму внутрішнього

Міжнародний круглий стіл «Теорія права в Польщі та в Україні: сучасні тренди»

права та на її місці застосувати іншу норму внутрішнього права, котра, на думку суду, є максимально наближеною та відповідає засадам європейського права (Радослав Митковські).

Враховуючи обсяг даної роботи, навряд чи є можливими проаналізувати роль «проєвропейського» тлумачення для держав, що знаходяться в процесі інтеграції до європейського союзу, наприклад – України. Залишається лише підкреслити, що європейська інтеграція є можливою виключно у випадку ліквідації суперечностей та максимальному наближенні правових систем України та ЄС. Україна, перебуваючи в періоді державної трансформації, багато говориться про способи гармонізації та наближення своєї системи права до норм ЄС, однак більш детальне дослідження та адаптація принципу проєвропейського тлумачення права могло б гарантувати максимальне наближення правових систем та, можливо, могло б дати поштовх демократизації держави та застосуванню норм як внутрішнього, так і міжнародного права, згідно із загальноприйнятими принципами.

Анна НАСТАВНА

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

Пізнавальний потенціал антрополого-комунікативного методологічного підходу до вивчення права як самостійної категорії

Пізнавальний потенціал антрополого-комунікативного методологічного підходу до пізнання права важко переоцінити, оскільки він дає змогу не лише дослідити той чи інший аспект правових явищ, а й сформуванню пізнавальну стратегію наукового дослідження, забезпечити формування та обґрунтування самостійного вчення про право як складне багатоаспектне явище. Застосування антрополого-комунікативного методологічного підходу дає змогу здійснити аналіз права крізь призму філософсько-світоглядної позиції людиноцентризму, концепції людиновимірності, верховенства права й комунікативної парадигми, а також як особливого антрополого-комунікативного феномена, зумовленого природою людини, її фізико-біологічними особливостями, соціокультурними аспектами взаємодії суб'єктів соціуму.

Завданням доповіді буде виокремити й охарактеризувати пізнавальні аспекти права, які потенційно можуть бути закладені в основу розуміння категоріальних закономірностей права шляхом застосування антрополого-комунікативного методологічного підходу, що дасть змогу в подальшому обґрунтувати його місце в системі понятійно-категоріального апарату юридичної науки та розкрити право як особливу антрополого-комунікативну систему.

Антрополого-комунікативний методологічний підхід до пізнання правових явищ визначає зумовленість права такими людськими якостями, як свобода, відповідальність та власність, які як правові феномени виникають не самі по собі, а у вигляді необхідних системних компонентів людського й соціального буття. Саме ця обставина визначає людиновимірність права та його розвиток у межах комунікативної парадигми, а тому антрополого-комунікативний підхід має перевагу в пізнанні й розумінні насамперед людиноцентризму в праві, що може в подальшому становити основу для обґрунтування понятійного розуміння права.

Розуміння права крізь призму антрополого-комунікативного методологічного підходу потребує аналізу також комунікативного складника права як невід'ємної його властивості, у межах якої право виникає, розвивається, існує, функціонує, удосконалюється тощо. Право розуміється як універсальний засіб унормування інтеракції для суб'єктів комунікації, забезпечуючи в подальшому виникнення, зміну, скасування комунікативних зв'язків у правовій сфері.

Антрополого-комунікативний методологічний підхід до пізнання права дає змогу виокремити та охарактеризувати пізнавальні аспекти права, які потенційно можуть бути

Міжнародний круглий стіл «Теорія права в Польщі та в Україні: сучасні тренди»

закладені в основу розуміння його категоріальних закономірностей, основою яких є такі положення:

- про поєднання в праві антропологічних засад його сутності та комунікативної парадигми його зародження, становлення, розвитку, удосконалення й функціонування, що заснована на ідеях визнання людини найвищою соціальною цінністю та взаємодії суб'єктів соціуму;
- про можливість збалансування ідей абсолютизації людини та її взаємодії з іншими суб'єктами соціуму як передумови зародження, становлення, розвитку, удосконалення й функціонування права;
- про поєднання таких пізнавальних моделей у праві, як «я - інші» (за якої як «Я» виступає індивід, наділений властивостями індивідуальності, наявності потреб та інтересів, соціалізованості, мислення, відповідальності, а під категорією «Інші» розуміються інші індивіди, соціальні групи, суспільство загалом) та «людина - суспільство - держава» (що засновується на партнерських засадах, націлених на досягнення правового компромісу);
- про панування біполярної моделі соціального життя, що заснована на поєднанні інтересів людини й суспільства, а також людиновимірної парадигми з комунікативним складником для забезпечення ефективної взаємодії між індивідом та соціумом;
- про об'єктивну необхідність створення ефективної комунікації (взаємодії), що заснована на людиноцентриських засадах, з метою забезпечення результативності творення права, його інтерпретації та застосування.

**Кафедра теорії та філософії права
Львівського національного університету імені Івана Франка**

Кафедра теорії та філософії права створена у 2008 році внаслідок поділу Кафедри історії та теорії держави і права. Її очолила доктор юридичних наук, професор Луць Людмила Андріївна.

З 2017 р. Кафедру очолює доктор юридичних наук, професор Косович Віталій Мирославович.

Кафедра забезпечує викладання загальних курсів: теорія права та держави, етика (загальна і професійна), соціологія (загальна і професійна), філософія права, методологія правових досліджень, практика Європейського суду з прав людини, проблеми теорії права, а також спецкурсів: загальнотеоретичні аспекти європейського права, договірне нормопроекування, правотворче прогнозування, правотворча техніка, правотворча технологія, система джерел права, правові системи сучасності.

Науково-педагогічне забезпечення навчального процесу здійснюють д.ю.н., проф. Косович В.М., д.ю.н., проф. Луць Л.А., д.ю.д., проф. Рабінович П.М., д.ю.н., проф. Грищук О.В., к.ю.н., доц. Раданович Н.М., к.ю.н., доц. Добрянський С.П., к.ю.н., доц. Гудима Д.А., к.ю.н., доц. Дудаш Т.І., доц. Ничка Ю.В., доц. Стецик Н.В., доц. Настасяк І.Ю., асист. Гайова О.В., асист. Держипільська А.М., асист. Мочерад А.М., асист. Наконечна А.М.

Впродовж 2015 – 2017 рр. викладачі Кафедри в межах робочого часу беруть участь у дослідженні теми «Техніка та технологія юридичної практики», державний реєстраційний номер 0109U004354, науковий керівник – д. ю. н., проф. Луць Л.А.

При Кафедрі функціонує аспірантура за спеціальностями: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень та 12.00.12 – філософія права.

Від дня заснування наша Кафедра готує фахівців (магістрів) за спеціальністю «Нормопроекування».

Починаючи з 2017-2018 навчального року, на Кафедрі діятиме нова освітньо-професійна спеціалізація для підготовки магістрів “Права людини та їх юридичне забезпечення”.

Більш детальну інформацію шукайте тут: <http://law.lnu.edu.ua/department/kafedra-teoriji-ta-filosofiji-prava>

Центр польських правових наук був створений на факультеті права та адміністрації Варшавського університету і складається з організаційних підрозділів у Варшаві та в Києві. Останній функціонуватиме в режимі міжнародного представництва (international gateway), який успішно використовується у рамках провідних англосакських університетів.

Завдання Центру полягає у просуванні за кордоном польських досягнень в галузі юридичних наук, а також у підтримці польських наукових співробітників (напр., у підготовці публікацій іноземними мовами) і активній участі у престижних міжнародних конференціях.

Центр виконує ряд чітко визначених завдань, пов'язаних з просуванням польської науки права у Східній Європі. Найважливішими завданнями представництва є: поширення знань про правові установи в Республіці Польща; освіта в галузі досвіду, отриманого в ході т. зв. системної трансформації; висвітлення процесу адаптації внутрішніх правил до стандартів Європейського Союзу; робота з інтенсифікації польсько-української наукової співпраці; підтримка спільних дослідницьких ініціатив; посередництво у налагодженні відносин між представниками національного наукового співтовариства та українськими неурядовими організаціями і підприємцями.

Колектив Центру польських правових наук складається з фахівців в галузі права. Кандидати юридичних наук з теоретичним і практичним досвідом та талановиті молоді правознавці формують єдину структуру експертів широкого спектру компетенцій, що реалізують поставлені перед ними завдання.

Більш детальну інформацію шукайте тут: <http://cppnp.wpia.uw.edu.pl/uk/>